EUROPOS
KOMISIJA

Briuselis, 2023 11 23
COM(2023) 707 final

KOMISIJOS ATASKAITA EUROPOS PARLAMENTUI IR TARYBAI

2023–2027 m. laikotarpio BŽŪP strateginių planų santrauka: bendros pastangos ir kolektyvinis užmojis

1. ĮVADAS

Bendros žemės ūkio politikos (BŽŪP) strateginiai planai (BŽŪP SP arba planai) yra pagrindinė BŽŪP įgyvendinimo 2023–2027 m. laikotarpiu priemonė. Siekiant užtikrinti, kad būtų pasiekti bendri ES tikslai, pagal valstybių narių parengtus ir Komisijos patvirtintus BŽŪP SP remiamas ūkininkavimas ir kaimo vietovės ir ši parama iš Europos žemės ūkio garantijų fondo (EŽŪGF) ir Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai (EŽŪFKP) šioms sritims sudaro iš viso **307 mlrd. EUR viešųjų išlaidų** (įskaitant nacionalinį bendrą finansavimą).

Pristatydami šalių strateginius dokumentus, kurie yra **bendra planavimo priemonė**, ES teisės aktų leidėjai BŽŪP įgyvendinimo tikslą užtikrinti atitiktį pakeitė tikslu užtikrinti **veiksmingumą**. Todėl, nustatydamos su kiekvienu iš BŽŪP SP reglamente ([1]) nustatytų **10 konkrečių tikslų** susijusią intervencijos logiką, valstybės narės naudojo **abiejų fondų BŽŪP priemones** (tiesiogines išmokas, tam tikriems rinkos sektoriams skirtas intervencines priemones ir paramą kaimo plėtrai), remdamosi savo atitinkamose teritorijose esančių stiprybių, silpnybių, galimybių ir grėsmių (SSGG) analize ir susijusiais poreikiais. Komisija pateiktus planus įvertino po struktūrinio dialogo ([2]) ir išsiuntė savo pastabas kiekvienai valstybei narei prieš patvirtindama patikslintus planų projektus iki 2022 m. pabaigos ([3]).

BŽŪP teisės aktais buvo nustatytos **apsaugos priemonės**, kuriomis apibrėžiama valstybių narių veiksmų sritis, taip siekiant išlaikyti **vienodas sąlygas** ir užtikrinti **kolektyvinį užmojį.** Tai daroma: i) nustatant bendras apibrėžtis ir intervencinių priemonių rūšis; ii) nustatant būtiniausius reikalavimus; iii) nustatant bendras veiklos rezultatų sistemas; iv) nustatant mažiausią reikalaujamą išlaidų lygį, susijusį su mažesniais ir vidutiniais ūkiais, jaunaisiais ūkininkais, aplinka, klimatu ir gyvūnų gerove ir integruotos vietos plėtros priemone LEADER; v) integruojant aplinkos ir klimato teisės aktus į planuojamus ir rengiamus BŽŪP SP. Palyginti su ankstesniu BŽŪP laikotarpiu, įgyvendinant BŽŪP reikėjo labiau prisidėti įgyvendinant su aplinka ir klimatu susijusius tikslus. Naudojant bendrus ES rodiklius, apimančius tiek EŽŪGF, tiek EŽŪFKP paramą, kiekviename BŽŪP SP nustatomos tikėtinų rezultatų siektinos reikšmės. Tačiau įvairiuose BŽŪP SP nustatytos skirtingos siektinos reikšmės, taip pat intervencinių priemonių ir reikalavimų specifikacijos, o tai parodo, kokie įvairūs yra valstybių narių poreikiai ir prioritetai.

Manoma, kad kartu su kitomis ES ir nacionalinėmis priemonėmis, BŽŪP SP, kuriuose atsižvelgiama į konkrečius poreikius, atitiks Sąjungos **aplinkos ir klimato sričių teisės aktus ir įsipareigojimus** ir jais bus prisidedama prie jų įgyvendinimo, visų pirma siekiant **strategijoje „Nuo ūkio iki stalo“** ir **ES biologinės įvairovės strategijoje** ([4]) nustatytų **Sąjungos tikslų iki 2030 m**. Privalomos taisyklės, kuriomis numatoma, kad pagal kiekvieną BŽŪP SP bent 25 proc. ekologinėms sistemoms skirtų tiesioginių išmokų ir bent 35 proc. EŽŪFKP išlaidų turi būti skiriama klimatui, aplinkai ir gyvūnų gerovei, yra svarbios užtikrinant šį indėlį. Be to, tikimasi, kad pagal BŽŪP vykdomais veiksmais bus skiriama 40 proc. ES BŽŪP lėšų su klimato kaita susijusiems tikslams įgyvendinti, skaičiuojant pagal nustatytą metodiką ([5]).

([1]) Žr. BŽŪP strateginių planų (BŽŪP SP) reglamentą (Reglamentas (ES) 2021/2115).
([2]) Tuo etapu Komisija kiekvienai valstybei narei pateikė rekomendacijų (žr. COM(2020) 846 *final*.
([3]) BŽŪP strateginiai planai (europa.eu)
([4]) Atitinkamai COM(2020) 381 *final* ir COM(2020) 380 final.
([5]) BŽŪP SP reglamento 100 straipsnis.

Ši ataskaita yra atsakas į ES teisės aktų leidėjų raginimą ([6]) Komisijai parengti 28 patvirtintų BŽŪP SP **santrauką** ([7]), kad būtų galima įvertinti jų **bendras pastangas ir kolektyvinį užmojį** siekiant konkrečių BŽŪP tikslų. Joje taip pat nagrinėjamas BŽŪP SP indėlis siekiant strategijoje „Nuo ūkio iki stalo“ ir ES biologinės įvairovės strategijoje nustatytų Sąjungos tikslų iki 2030 m. Ataskaita grindžiama Komisijos atlikta patvirtintų BŽŪP SP apžvalga ([8]) ir tyrimu, kuriame planai buvo išdėstyti ir išanalizuoti ([9]) tokia forma, kokia jie buvo patvirtinti (iki 2022 m. pabaigos) **įgyvendinimo laikotarpio pradžioje**.

Ataskaitoje nagrinėjamos **bendros planuose nustatytos pastangos** siekiant BŽŪP tikslų, remiantis valstybių narių nustatytų poreikių ir intervencijos logikos analize. Šioje analizėje daugiausia dėmesio skiriama planų prioritetams, finansiniam asignavimui, tikslams, reikalavimams ir savanoriškai veiklai.

Ši ataskaita skelbiama pirmaisiais planų įgyvendinimo metais, o duomenys apie ūkininkų ir kitų paramos gavėjų panaudotas lėšas turės būti pateikti tik 2025 m. Todėl šioje ataskaitoje remiamasi patvirtintuose BŽŪP SP suplanuotų rodiklių vertėmis ir **kokybiniu galimo pasirinkimų poveikio įvertinimu**. **Faktinis poveikis** priklausys nuo bendro intervencinių priemonių poveikio ir gali būti nustatytas tik atliekant **vertinimus**. Šį poveikį reikės vertinti kartu su **kitų ES ir nacionalinių priemonių**, kuriomis tenkinami BŽŪP SP nustatyti poreikiai, **poveikiu**, taip pat vertinant kitus išorės veiksnius.

Kadangi ši ataskaita grindžiama patvirtintomis BŽŪP SP versijomis (paskelbtomis 2022 m. pabaigoje), joje neaptariamos kai kurios konkrečios pasekmės, susijusios su BŽŪP SP įgyvendinimo sutrikimais, atsiradusiais dėl **Rusijos agresijos karo prieš Ukrainą**. Tai pasakytina apie 2023 m. paskelbtas **laikinas ir išimtines nuostatas, leidžiančias nukrypti** nuo naujų reikalavimų, susijusių su sėjomaina ir mažiausia ariamosios žemės, skirtos negamybiniams objektams ir plotams, dalimi, kalbant apie maisto gamybai naudojamus pūdymus ([10]). Be to, 2023 m. valstybės narės pradėjo siūlyti savo BŽŪP SP **pakeitimus**([11]). Vertindama šiuos pakeitimus Komisija patvirtino, kad dėl jų neturėtų būti mažinamas bendras indėlis aplinkosaugos srityje, dėl kurio Komisija galėjo patvirtinti planus 2022 m., ir kartu pritarė dėl tikslingų ir pagrįstų korekcijų.

Ši ataskaita yra platesnio **BŽŪP veiksmingumo vertinimo** proceso dalis, parengta atsižvelgus į 2014–2020 m. laikotarpiu įgytą patirtį, aprašytą to laikotarpio Komisijos BŽŪP veiklos rezultatų ataskaitoje ([12]). Papildoma informacija bus gauta: i) surinkus įgyvendinimo duomenis BŽŪP paramos gavėjų lygmeniu nuo 2025 m., ii) įvertinus naują įgyvendinimo modelį 2025 m., iii) atlikus tarpinius vertinimus 2026 m., iv) pateikus metines veiklos rezultatų ataskaitas ir v) atlikus *ex post* vertinimą 2031 m.([13]).

([6]) BŽŪP SP reglamento 141 straipsnio 2 dalis ir 124 konstatuojamoji dalis.
([7]) Visos valstybės narės yra parengusios po vieną strateginį planą, išskyrus Belgiją, kuri yra parengusi du planus – vienas skirtas Flandrijai, o kitas – Valonijai.
([8]) Žr. dokumentą „Approved 28 CAP Strategic Plans (2023-2027), Summary overview for 27 Member States, Facts and figures“ (2023).
([9]) (Ecorys et al., 2023). „Mapping and Analysis of CAP Strategic Plans, Assessment of joint efforts for 2023-2027“.
([10]) Žr. Komisijos įgyvendinimo reglamentą (ES) 2022/1317. Nukrypti leidžiančias nuostatas taikė visos valstybės narės, išskyrus dvi. Dvi iš šių valstybių narių nukrypo tik nuo sėjomainos reikalavimo.
([11]) 2023 m. Komisija jau buvo gavusi 15 valstybių narių pasiūlymus dėl 18 pakeitimų. Iki 2023 m. spalio 4 d. Komisija jau buvo priėmusi devynis pakeitimus.
([12]) COM(2021) 815 *final*.
([13]) BŽŪP SP reglamento 134, 140 ir 141 straipsniai.

2. BŽŪP STRATEGINIŲ PLANŲ IR BENDRŲ PASTANGŲ SIEKIANT BŽŪP TIKSLŲ SANTRAUKA

2.1. Remti pažangų, konkurencingą, atsparų bei įvairesnį žemės ūkio sektorių, užtikrinantį ilgalaikį apsirūpinimo maistu saugumą

Atsietoji pajamų parama ūkių gyvybingumui tebėra svarbi priemonė rengiant tiek BŽŪP SP reglamentą, tiek BŽŪP SP. Nepaisant iki šiol įvykusio ūkių modernizavimo ir konsolidavimo, **žemės ūkio veiklos pajamos tebėra gerokai mažesnės už vidutinį darbo užmokestį** visoje kitoje ekonomikos dalyje. Rinkos pajamos yra pagrindinis ūkių pajamų šaltinis, tačiau BŽŪP parama yra svarbi daugelyje sektorių ir valstybių narių – 2020 m. ji vidutiniškai sudarė 23 proc. ūkių pajamų.

Atsižvelgiant į Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 39 straipsnį, finansinė parama, kuria siekiama užtikrinti deramą ūkininkų gyvenimo lygį, tebėra vienas iš pagrindinių BŽŪP elementų. Remiantis iš anksto nustatytais 2023–2027 m. nacionaliniais biudžeto asignavimais, tiesioginės išmokos tebėra svarbiausia BŽŪP SP finansinė priemonė. Apskritai BŽŪP SP matomos **didelės bendros pastangos remti ūkių pajamas**, užtikrinti **teisingesnį** tokios paramos **paskirstymą mažesniems ūkiams** ir mažinti pajamų skirtumus **pažeidžiamiausiuose sektoriuose ir nepalankiose vietovėse**.

Parama tiesioginėmis išmokomis visuose planuose siejama su aplinkos atžvilgiu tvaraus ūkininkavimo reikalavimais (paramos sąlygos([14]) yra griežtesnės nei ankstesniu BŽŪP laikotarpiu (2014–2022 m.). Šios rūšies parama didinama, kai ji skiriama pažeidžiamiems sektoriams, nepalankioms vietovėms ir nepalankioje padėtyje esančioms grupėms, kaip antai mažesniems ir jaunesniems ūkininkams. Pajamų priemonės padeda užtikrinti **apsirūpinimo maistu saugumą** ir **išlaikyti žemės ūkio veiklą visose geografinėse vietovėse**, spręsti ilgalaikius uždavinius (pavyzdžiui, susijusius su darbo vietų išlaikymu atokiose kaimo vietovėse), remti sektorius ir ūkininkavimo praktiką, kurią taikant išlaikomi pragyvenimo šaltiniai ir kraštovaizdžiai, taip pat sulėtinti žemės apleidimą ir kaimo gyventojų skaičiaus mažėjimą.

Nepaisant 2023–2027 m. sumažėjusių finansinių asignavimų pajamoms remti, numatoma, kad remiamų žemės ūkio naudmenų dalis, palyginti su ankstesniu BŽŪP laikotarpiu, turėtų šiek tiek padidėti (iki 89 proc. ES žemės ūkio paskirties žemės, kuriai taikomos paramos sąlygos).

Reaguojant į didesnius ES teisės aktų sistemos teisingumo užmojus, valstybėse narėse, kuriose vis dar taikomi ankstesnių laikotarpių išmokų lygiai, buvo **sustiprinta pajamų rėmimo lygių konvergencija**. Visos valstybės narės, išskyrus penkias, iki 2027 m. turi pasiekti tokį patį bazinės pajamų paramos vieno hektaro tvarumui didinti lygį (BPPTD fiksuotąją normą). Be to, dėl **didesnių išteklių**, skirtų papildomai perskirstomajai pajamų paramai tvarumui didinti (PPPPTD), padidėja pajamų parama, kuri **tiesiogiai skiriama mažesniems ir vidutiniams ūkiams**. Daugumoje valstybių narių didinamos papildomos tiesioginės išmokos už hektarą reikalavimus atitinkantiems ūkiams, kurie yra mažesni nei vidutinio dydžio. Dėl naujo įpareigojimo perskirstyti pajamų paramą bendras PPPPTD perskirstymo tikslais skirtas finansinis asignavimas buvo gerokai padidintas, palyginti su ankstesniu BŽŪP laikotarpiu, taigi dabar jis sudaro 10,7 proc. tiesioginių išmokų ir dar

([14]) Paramos sąlygos apima pagal ES teisės aktus nustatytus valdymo reikalavimus (VR), kurie nėra susiję su BŽŪP, ir žemės geros agrarinės ir aplinkosaugos būklės (GAAB) standartus, nustatytus pagal BŽŪP teisės aktus.

20 mlrd. EUR skiriama mažesniems ūkiams skirtoms tiesioginėms išmokoms. Kai kurios valstybės narės, tam tikrais atvejais apribodamos arba sumažindamos bazines ir kitas išmokas didesniems ūkiams (11 BŽŪP SP), padidino perskirstymo poveikį, dėl kurio padidėjo nešališkumas.

Visoje ES pastebima tendencija papildyti pajamų paramą ūkininkavimui **vietovėse, kuriose esama gamtinių ar kitokių kliūčių.** Kompensuojant didesnes maisto ir pašarų gamybos išlaidas vietovėse, kuriose vyrauja prastas klimatas, dirvožemis ar kitos sąlygos, kaip antai kalnuose arba sausose ar šaltose teritorijose esanti žemė, ši parama padeda tokiose vietovėse išlaikyti žemės ūkio veiklą ir daro teigiamą poveikį socialiniams ir ekonominiams veiksniams. Vietovėse, kuriose esama gamtinių kliūčių, visų pirma kalnuotose vietovėse esančiuose ūkiuose vykdoma veikla vidutiniškai yra mažiau intensyvi, daugiau žemės juose naudojama aplinkai ir biologinei įvairovei palankiais būdais (pvz., pievos, baltyminiai augalai ir pūdymai) ([15]). Vietovėse, kuriose plačiai paplitusios ekstensyvaus ir mažai išteklių naudojančio ūkininkavimo sistemos, teikiama parama padedama mažinti žemės apleidimo riziką ir taip išlaikyti tam tikras aplinkos sąlygas.

Užtikrinant minimalų BŽŪP paramos gavėjų pajamų lygį **tiesioginėmis išmokomis** taip pat **padedama stabilizuoti šio sektoriaus pajamas**. Valstybių narių pasirinkimai rodo, kad vyksta tam tikras pertvarkymas renkantis tikslingesnes pajamų nepastovumo valdymo priemones. Visuose, išskyrus vieną, BŽŪP SP rizikos valdymo priemonėms skiriama mažiau nei 2 proc. visų BŽŪP išlaidų. Palyginti su ankstesniais laikotarpiais, ūkių, kuriuose taikomos remiamos **rizikos valdymo** priemonės, dalis bus didesnė. Tačiau tai yra **tik 14 proc. visų ES ūkių**, sukoncentruotų keliose valstybėse narėse.

Lėtas žemės ūkio našumo augimas (kai kuriais atvejais sąstingis) tebėra problema daugelyje valstybių narių ir kai kuriuose sektoriuose ši problema dar labiau padidėja dėl didelių išlaidų (visų pirmą, susijusių su darbo jėga ir žeme). **BŽŪP SP pirmenybė teikiama našumo augimui ir novatoriškų metodų bei technologijų** diegimui. Manoma, kad beveik 400 000 paramos gavėjų (4 proc. ES ūkių) gaus paramą, skirtą investicijoms našumo srityje (daugiausia ūkiuose). Tokia parama numatyta visuose BŽŪP SP. Tai rodo, kad **dedama daugiau bendrų pastangų** modernizuoti ūkius, stiprinti sektoriaus konkurencingumą ir spręsti aplinkos, klimato ir gyvūnų gerovės problemas. Investicijos, kuriomis siekiama prisitaikyti prie klimato kaitos ir gerinti našumą skatinančias aplinkos sąlygas, kaip antai dirvožemio būklę, tampa vis svarbesnės ir joms reikės skirti daugiau dėmesio. Tikslinė parama investicijoms, bendradarbiavimui ir žinioms, kuria siekiama padėti ūkininkams naudotis skaitmeninėmis priemonėmis ir sistemomis ir jas perimti, tebėra gana maža.

Palyginti su ankstesniais laikotarpiais, **parama finansinėms priemonėms** (1 mlrd. EUR) padidėjo – atsirado daugiau galimybių gauti investicijų, daugiausia dėmesio skiriama smulkiesiems ir jauniesiems ūkininkams, taip pat kooperatyvams ir gamintojų organizacijoms.

BŽŪP SP atspindi **skirtingas sektorių realijas**, visų pirma sunkumus, kurių patiriama kai kuriuose sektoriuose, siekiant, kad jie išliktų gyvybingi savo regionuose ir kartu siekiant

([15]) Žr. Payments in areas with natural constraints– Overview and socio-economic and environmental features of farming in ANC areas based on FADN data („Išmokos vietovėse, kuriose esama gamtinių kliūčių. Apžvalga ir socialiniai, ekonominiai bei aplinkosaugos ūkininkavimo vietovėse, kuriose esama gamtinių kliūčių, ypatumai remiantis ŪADT duomenimis“). 2023 m. liepos mėn., Europos Komisijos žemės ūkio ir kaimo plėtros GD, Briuselis.

patenkinti visuomenės lūkesčius. Pagal BŽŪP SP teikiama **tikslinė parama pajamoms** (susietoji pajamų parama) jautienos ir avienos sektoriams, kurie priešingu atveju patirtų nuostolių, taip pat veršienos ir pieno produktų sektoriams. Geresnė pajamų padėtis turėtų padėti šiems ūkiams **investuoti ir įveikti sunkumus**. Tais atvejais, kai parama padeda išsaugoti ekstensyvųjį ūkininkavimą, galima tikėtis teigiamo poveikio biologinei įvairovei, o realus susietosios pajamų paramos poveikis klimatui bus nustatytas atlikus vertinimą po įgyvendinimo. Susietoji parama taip pat teikiama baltyminių augalų, vaisių ir daržovių ir tam tikriems kitiems sektoriams.

Susietoji pajamų parama bus naudinga **21 proc. ES ūkių** (šiek tiek daugiau nei per paskutinį ataskaitinį laikotarpį), o vidutinis metinis finansinis asignavimas bus didesnis (6 proc. daugiau nei 2022 m.). Ataskaitiniu laikotarpiu šiai priemonei skiriama 7 proc. visų BŽŪP viešųjų išlaidų.

Nepaisant ilgalaikės tendencijos, kad ūkininkai visoje ES gauna mažėjančią pridėtinės vertės dalį, **atrodo, kad priemonių, skirtų ūkininkų padėčiai maisto tiekimo grandinėje pagerinti, naudojimas BŽŪP SP yra ribotas – tai rodo ribotas išteklių** paskirstymas ir bendradarbiavimo bei koordinavimo priemonių naudojimas. BŽŪP parama, skiriama dalyvavimui gamintojų grupėse, gamintojų organizacijose, vietos rinkose, trumpose tiekimo grandinėse ir kokybės sistemose, pasieks apie **760 000 ūkių (8 proc. visų ūkių)**. Tačiau daugumos valstybių narių atveju tai reiškia, kad parama padidės. Parama pripažintoms vaisių ir daržovių gamintojų organizacijoms tebėra svarbi. Kitiems sektoriams([16]) pagal specialias sektorių programas, kurios pirmą kartą buvo numatytos reformuotoje BŽŪP, teikiama parama yra ribota.

Nepaisant finansinių pastangų remti konkrečius sektorius (visų pirma teikiant susietąją paramą arba taikant sektorines intervencines priemones), **į BŽŪP SP sistemingai neįtraukiamos sektorių strategijos**, susijusios su lėšomis ir priemonėmis, skirtomis konkrečioms ilgalaikėms sektorių problemoms spręsti.

2.2. Indėlis vykdant klimato veiksmus, saugant gamtos išteklius ir stabdant biologinės įvairovės nykimą bei ją didinant

Vertindamos savo poreikius valstybės narės iš esmės pripažįsta dideles su klimatu, aplinka ir biologine įvairove susijusias žemės ūkio ir kaimo vietovių problemas. Į BŽŪP SP įtrauktais įsipareigojimų (griežtesnių paramos sąlygų) ir savanoriškų intervencinių priemonių deriniais siekiama **paskatinti taikyti ūkininkavimo metodus**, kuriais būtų galima **sumažinti neigiamą poveikį** ir įvairiais būdais **užtikrinti naudingą poveikį klimatui, gamtos ištekliams ir biologinei įvairovei**:

- BŽŪP SP nustatytos **apibrėžtys** (pvz., žemės ūkio veiklos, žemės ūkio paskirties žemės, reikalavimus atitinkančio hektaro ir daugiamečių žolynų) yra bendras BŽŪP paramos teikimo pradžios taškas ir pagal jas nustatomi tam tikri minimalūs įpareigojimai. Palyginti su ankstesniais laikotarpiais, gali būti geriau reaguojama į biologinės įvairovės ir klimato srities problemas, nes kai kuriuose planuose pasinaudojama teisine sistema, kad reikalavimus atitinkančiose vietovėse būtų **suteikiama daugiau erdvės gamtai** (pvz., negamybiniams kraštovaizdžio elementams ir vietovėms) **arba tam tikrai naudingai veiklai** (durpininkystei ir

([16]) Kiti nei vaisių ir daržovių, bitininkystės, vyno, apynių, alyvuogių aliejaus ir valgomųjų alyvuogių sektoriai.

agrofotovoltinėms sistemoms), taip užtikrinant paramą šioms vietovėms ir, kai taikytina, apsaugą, nors jos ir nėra pirmiausia žemės ūkio paskirties.

- **Aukštesni** ūkininkavimo praktikos **standartai**, kaip **BŽŪP paramos gavimo sąlygos** (griežtesnės paramos sąlygos), bus taikomi **89 proc. ES žemės ūkio paskirties žemės** ([17]). Kai kuriems ūkininkams tai bus esminis pokytis, nes, palyginti su ankstesnio laikotarpio žalinimo išmokomis, kurios sudarė 30 proc. tiesioginių išmokų, paramos sąlygos bus griežtesnės.
- Kai kuriems ūkininkams bus **savanoriškai** atlyginama už tai, kad jie ne tik vykdys paramos sąlygų reikalavimus, bet ir taikys **tolesnius ir platesnio užmojo metodus**, kuriuos pasitelkiant bus sprendžiamos pagrindinės problemos, susijusios su gamtos ištekliais, klimatu ir biologine įvairove. Šiuo tikslu bus skiriama 32 proc. BŽŪP SP numatytų išlaidų (97,6 mlrd. EUR)([18]). Daugiametė arba kasmet skiriama parama ūkininkavimo metodų gerinimui pasitelkiant ekologines sistemas (44,7 mlrd. EUR) ir agrarinės aplinkosaugos ir klimato priemones bei kitus valdymo įsipareigojimus (33,2 mlrd. EUR) papildoma įvairiomis kitomis priemonėmis. Tai, be kita ko, tikslinės investicijos (8,6 mlrd. EUR) ir parama vietovėms, kuriose esama gamtinių kliūčių (9,4 mlrd. EUR), kuriose, apribojus žemės apleidimą, gali būti netiesiogiai prisidedama prie žemės ūkio paskirties žemės biologinės įvairovės išsaugojimo. Šios paramos naudojimas yra savanoriškas, todėl tikslus indėlis bus žinomas tik po įgyvendinimo.

BŽŪP SP yra svarbi, tačiau ne vienintelė priemonė siekiant ES strategijoje „Nuo ūkio iki stalo“ ir Biologinės įvairovės strategijoje nustatytų siektinų reikšmių, kurios priklauso ir nuo kitų ES ir nacionalinių priemonių. Tačiau jie parodo, kad prisidedama siekiant įvairių siektinų reikšmių. Išskyrus ekologinį ūkininkavimą, nacionalinės siektinos reikšmės ar indėlis jų siekiant BŽŪP SP paprastai kiekybiškai neįvertinami, taigi, tai rodo, kad nesama teisinių prievolių, o kai kuriais atvejais – kad tai darant atsiranda metodinių ir techninių sunkumų.

Nuo 1990 m. ES daugiau kaip 20 proc. sumažino žemės ūkio sektoriuje **išmetamą šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį**. Nors per pastaruosius 10 metų išmetamas teršalų kiekis buvo stabilesnis, gamybos efektyvumas (t. y. mažesnis išmetamas teršalų kiekis gamybos vienetui) padidėjo. Siekiant padidinti ES žemės ūkio sektoriaus indėlį siekiant ES klimato tikslų, buvo sukurti keli BŽŪP SP veiksmai, susiję tiek su anglies dioksido absorbentais, tiek su taršos šaltiniais.

Visų pirma, BŽŪP SP matomos **didelės pastangos anglies dioksido sekvestracijos ir kaupimosi dirvožemyje ir biomasėje srityje** derinant paramos sąlygas (su šlapynių ir durpynų apsauga, kurią 2025 m. turės visapusiškai vykdyti visos valstybės narės) ir savanoriškai taikomas intervencijos priemones, susijusias su daugiamečių pievų, šlapynių ir durpynų išsaugojimu ir tvarkymu ir parama (agrarinei) miškininkystei ir kraštovaizdžio elementams.

Dėl su paramos sąlygomis susijusio geresnio žemės dirbimo, dirvožemio dangos ir sėjomainos padidėjo finansuojamų savanoriškų veiksmų, kuriais siekiama **pagerinti maisto medžiagų valdymą**, užmojo riba. Kartu su parama mažesniam mineralinių trąšų naudojimui, skiriama maždaug 15 proc. ES žemės ūkio paskirties žemės, ir investicijomis tiksliojo ūkininkavimo srityje, taip padedama mažinti išmetamą N_2O kiekį. Apskritai,

([17]) Šie standartai taikomi skirtingoms žemės dalims, atsižvelgiant į jų konkretų tikslą.
([18]) Tai, be kita ko, apima paramą gyvūnų gerovės užtikrinimo srityje.

savanoriški su žeme susiję veiksmai, susiję su **anglies dioksido sekvestracija ir išmetamo N_2O kiekio mažinimu**, turėtų būti naudingi **35 proc. ES žemės ūkio paskirties žemės**.

BŽŪP SP numatoma parama **ekstensyviosios gyvulininkystės sistemoms** padeda išlaikyti ne tik anglies sankaupas, bet ir tradicinius kraštovaizdžius, kartu didinant savarankiškumą apsirūpinant pašarais ir vykdant ekonominę veiklą prastos kokybės žemės plotuose. Daugelyje BŽŪP SP aiškiai pripažįstama, kad **reikia mažinti su gyvuliais susijusį išmetamą teršalų kiekį** (konkrečiai, atrajotojų išskiriamą metano kiekį). Visų pirma BŽŪP SP numatoma **parama investicijoms** šiose srityse: mėšlo saugojimo ir tvarkymo gerinimo, mažai taršių srutų paskleidimo įrangos ir anaerobinių pūdytuvų. Be to, bus teikiama parama, skirta **genetiniam tobulinimui**. Mažiau nei pusėje BŽŪP SP numatoma **kita svarbi parama** (pvz., skiriama lauko ganykloms, šėrimo planų ir pašarų priedų tobulinimui) ir privalomos (labai skirtingos) siektinos reikšmės (**2,4 proc. ES sutartinių ūkinių gyvūnų**), skirtos sumažinti išskiriamo metano arba amoniako kiekį. Didžiausias gyvulių tankumas būdingas kelioms su žeme susijusioms intervencinėms priemonėms, taip pat susietajai paramai kai kuriuose aplinkai reikšminguose elementuose.

Tvarios energijos gamybos didinimo pasitelkiant BŽŪP SP galimybės daugiausia yra susijusios su parama agrofotovoltinių sistemų naudojimui ir investicijos į biometano gamybą. Dėl **sąlyginai nedidelio (1 556 MW) indėlio** per tą laikotarpį, BŽŪP SP tik papildomos BŽŪP nepriskiriamos priemonės.

Bendrą bendro BŽŪP SP priemonių indėlio **poveikį** švelninant klimato kaitą šiame etape vis dar **sunku įvertinti** ir jį reikia vertinti **kartu su nacionalinių priemonių ir klimato planavimo priemonių** poveikiu, atsižvelgiant į patobulintus LULUCF([19]) ir Pastangų pasidalijimo reglamentus([20]). Šiuo atžvilgiu 2023 m. valstybės narės vertina poreikį peržiūrėti savo BŽŪP SP atsižvelgiant į naujas LULUCF ir Pastangų pasidalijimo reglamentuose nustatytas siektinas reikšmes([21]), taip turėdamos galimybę įvertinti savo BŽŪP SP potencialą klimato kaitos švelninimo srityje, atsižvelgiant į didesnius klimato srities užmojus.

Šalių strateginiuose dokumentuose **apskritai pripažįstama, kad reikia** didinti ūkininkavimo sektoriaus **atsparumą klimato kaitai** ir geriau pasirengti ekstremaliems meteorologiniams reiškiniams ir vandens rizikai pasitelkiant prie klimato kaitos prisitaikančius gyvulius ir pasėlius. BŽŪP SP matomas **potencialas spręsti su atsparumu susijusias problemas**, nes jais prisidedama prie anglies dioksido sekvestracijos, dirvožemio apsaugos ir kraštovaizdžių įvairovės.

Konkrečiau kalbant apie **vandens trūkumo ir sausrų problemas,** kurios daugelyje ES regionų tampa vis didesne problema, **BŽŪP SP daugiausia dėmesio skiriama investicijoms** vandens kaupimo ir drėkinimo srityse. **4,5 proc. ES žemės ūkio paskirties žemės** plotuose siekiama gerinti vandens pusiausvyrą taikant su žeme susijusius metodus, o kai kurios valstybės narės, turinčios didesnių šios srities poreikių, juos sprendžia ne tik savo BŽŪP SP. **Reikės sustiprinti** prisitaikymo prie mažesnio prieinamo vandens kiekio ir ilgalaikio atsparumo užtikrinimo metodus (taikant gamtinius sprendimus, drėgmės išlaikymo kraštovaizdyje metodus, auginant mažiau vandens imlius augalus, pakartotinai naudojant vandenį) ir **geriau** juos **integruoti** į ilgalaikius strateginius žemės ūkio

([19]) Žemės naudojimas, žemės naudojimo keitimas ir miškininkystė, žr. LULUCF reglamento (Reglamento (ES) 2018/841) konsoliduotą tekstą.
([20]) Žr. Pastangų pasidalijimo reglamento (Reglamento (ES) 2018/842) konsoliduotą tekstą.
([21]) Pagal BŽŪP SP reglamento 120 straipsnį.

prisitaikymo ir atsparumo planus. Šiuo atžvilgiu taip pat bus svarbūs **su BŽŪP nesusiję veiksmai**, kuriais įgyvendinami upių baseinų valdymo, sausrų ir prisitaikymo planai.

Planuose dedamos **didelės pastangos dirvožemio apsaugos** (daug dėmesio skiriant dirvožemio erozijai ir organinių medžiagų kiekiui) ir, nors ir mažesniu mastu, **maisto medžiagų valdymo ir vandens kokybės srityse**. Palyginti su ankstesnių laikotarpių duomenimis, apskritai paramos sąlygose reikalaujama ilgesnių dirvožemio plotų, geresnių žemės dirbimo metodų ir sėjomainos, taip pat platesnių apsauginių juostų išilgai vandentakių. Į jas taip pat įtraukiami teisės aktais nustatyti su tarša fosfatais susiję valdymo reikalavimai. Dauguma valstybių narių dažnai gerokai **padidino** plotus, kuriems taikomos savanoriškos dirvožemio kokybės gerinimo priemonės (**47 proc. ES žemės ūkio paskirties žemės**, palyginti su 15 proc. 2021 m.). Kai kuriomis iš šių priemonių tiesiogiai arba netiesiogiai užkertamas kelias maisto medžiagų praradimui ir padedama užtikrinti geresnę vandens kokybę. Daugumoje BŽŪP SP sprendžiami **oro kokybės** klausimai, daugiausia dėmesio skiriant **investicijoms ir maisto medžiagų naudojimo metodams**, kuriais mažinamas išmetamas amoniako kiekis, tačiau **jų aprėptis yra ribota** (6 proc. ES žemės ūkio paskirties žemės).

Indėlis siekiant žaliojo kurso tikslų

BŽŪP SP matomas **didelis indėlis** siekiant strategijos „Nuo ūkio iki stalo“ **tikslo, kad iki 2030 m. 25 proc. ES žemės ūkio paskirties žemės būtų ūkininkaujama ekologiškai**. Apskaičiuota, kad iki 2027 m. **10 proc. ES žemės ūkio paskirties žemės** turėtų būti skiriama **BŽŪP SP parama ekologiniam ūkininkavimui** (palyginti su 5,6 proc. 2020 m.). Be to, bus skiriama parama investicijoms ir skatinimui, taip pat ekologiškų produktų gamintojų mokymui ir konsultacijoms. Šį ES tikslą padės pasiekti papildomos nacionalinės iniciatyvos (įtrauktos į nacionalinius ekologinės gamybos veiksmų planus) gebėjimų stiprinimo, rinkos plėtros ir viešųjų pirkimų srityse. Su šiuo tikslu susiję nacionaliniu lygmeniu paskelbti užmojai apima nuo 5 proc. iki 30 proc. žemės ūkio paskirties žemės.

Indėlis siekiant žaliojo kurso tikslų

Manoma, kad BŽŪP SP **bus galima tinkamai prisidėti** siekiant strategijos „Nuo ūkio iki stalo“ **tikslo iki 2030 m. 50 proc. sumažinti cheminių pesticidų naudojimą ir jų keliamą riziką**. Privaloma **sėjomaina** (reikalaujama pagal griežtesnes paramos sąlygas) padeda vykdyti integruotąją kenkėjų kontrolę visoje ES ariamojoje žemėje. Labai svarbus yra **kitų paramos sąlygų elementų** (pavyzdžiui, draudimo naudoti pesticidus išilgai vandentakių ir reikalavimo išlaikyti pūdymus ir kraštovaizdžių elementus, padedančius kovoti su kenkėjais) indėlis. Naudojimas bus mažinamas **27 proc. ES žemės ūkio paskirties žemės** taikant tikslines **savanoriškas sistemas** (pvz., platesnio masto pasėlių įvairinimo ir sėjomainos, biologinės kontrolės, ekologinio ir tiksliojo ūkininkavimo). Tačiau holistiniai integruotosios kenkėjų kontrolės metodai galėtų būti atspindimi geriau. Tikimasi, kad šios pastangos bus gerokai papildytos nacionalinio lygmens veiksmais.

Griežtesnės paramos sąlygų taisyklės, susijusios su apsauginėmis juostomis išilgai vandentakių ir dirvožemio valdymu, kartu su įvairiomis savanoriškomis maisto medžiagų valdymo intervencinėmis priemonėmis **padės** pasiekti strategijos „Nuo ūkio iki stalo“ **tikslą iki 2030 m. perpus sumažinti maisto medžiagų praradimą**. **15 proc. ES žemės ūkio paskirties žemės** taikomi trąšų naudojimo apribojimai ir skiriama parama dirvožemio būklei ir derlingumui gerinti. Trąšų naudojimo apribojimai taip pat bus dažnai taikomi tinklo „Natura 2000“ teritorijose. Manoma,

kad BŽŪP SP parama maisto medžiagų naudojimo efektyvumui didinti, be kita ko, naudojant mėšlo tvarkymo ir tiksliąsias technologijas, padės optimizuoti trąšų naudojimą. Tačiau kai kuriose srityse, kuriose prarandama daug maisto medžiagų, šiems klausimams skiriama nepakankamai dėmesio. Vandens pagrindų direktyvoje ([22]) nustatyta galimybė taikyti kompensuojamąsias kovos su tarša maisto medžiagomis priemones išnaudojama nepakankamai.

Vis dar patiriama didelių problemų, susijusių su žemės ūkio paskirties žemės biologinės įvairovės būkle. Pagal šią BŽŪP šioms problemoms skiriama daugiau dėmesio, kaip matyti iš **naujajame 8-ajame GAAB standarte** nustatyto reikalavimo **suteikti daugiau erdvės gamtai** ir paramos, skirtos padėti užtikrinti, kad ūkininkai savanoriškai **saugotų arba atkurtų 31 proc. ES žemės ūkio paskirties žemės plotų biologinę įvairovę** (pavyzdžiui, ekstensyviai valdydami pievas ir išsaugodami kraštovaizdžių elementus). Platesnio masto ekologinėmis sistemomis dažnai prisidedama prie labiau į problemas ar teritorijas orientuotų agrarinės aplinkosaugos ir klimato srities įsipareigojimų, o bendri ūkininkavimo metodai gali keistis palaipsniui, tačiau jie būtų plačiai taikomi.

Indėlis siekiant žaliojo kurso tikslų

BŽŪP SP **padeda didinti didelės įvairovės kraštovaizdžio elementų kiekį** siekiant Biologinės įvairovės strategijoje nustatyto **tikslo, kad iki 2030 m. jie sudarytų 10 proc. žemės ūkio paskirties žemės**. Sugriežtintas **įpareigojimas ne mažiau kaip 4 proc. ariamosios žemės** skirti negamybiniams elementams yra reikšmingas pokytis toms valstybėms narėms ir ūkininkams, kurie 2015–2022 m. laikotarpiu, siekdami atitikti žalinimo reikalavimus, rėmėsi auginimo plotais (azotą kaupiančių augalų ir tarpinių pasėlių). Vien dėl šios taisyklės (nevertinant papildomų savanoriškų pastangų) gamtai būtų galima suteikti bent milijoną papildomų hektarų. Kai kuriuose BŽŪP SP toliau prisidedama prie paramos ekologiniams elementų tinklams arba investuojant į naujų kraštovaizdžio elementų kūrimą (be esamų) – taip kuriama papildoma vertė (ypač tais atvejais, kai tokia parama yra susijusi su mokymu ir konsultacijomis). Tačiau apskritai šioms pastangoms reikia skirti daugiau dėmesio.

Iš visų BŽŪP SP matyti, kad **tam tikru mastu prisidedama prie ES Buveinių ir Paukščių direktyvose nustatytų tikslų įgyvendinimo**. Nuo pertvarkymo ir arimo **saugomų** ES **pievų plotų padaugėjo 9 proc.,** o savanoriškomis geresnio valdymo priemonėmis siekiama aprėpti **25 proc. tinklo „Natura 2000“ teritorijų**. Tikslinės su rūšimis (pvz., priemonių, kuriomis skatinamas sambūvis su stambiaisiais plėšrūnais) arba buveinių atkūrimu susijusios sistemos padės pasiekti tinkamą apsaugos būklę. Išmokos, kuriomis kompensuojami tinklo „Natura 2000“ teritorijose taikomi apribojimai (dėl kurių gavėjai labiau pritaria tiems apribojimams), gali pasiekti daugiau ūkininkų, nors vis dar esama galimybių dar labiau padidinti jų naudojimą. Tačiau buvo galima geriau išnaudoti galimybes remti buveinių ir rūšių išsaugojimą ir prioritetinių veiksmų programose (PVP) ([23]) nustatytus veiksmus.

Nors kai kuriuose BŽŪP planuose **ūkininkų bendradarbiavimas kraštovaizdžių lygmeniu vis dar** nėra pakankamai išplėtotas, jis gali labai padidinti intervencinių priemonių poveikį. Manoma, kad naudingesnės bus į kai kuriuos BŽŪP SP įtrauktos

([22]) Žr. Direktyvos 2000/60/EBkonsoliduotą tekstą.

([23]) Pagal Buveinių direktyvos (Tarybos direktyva 92/43/EEB) 8 straipsnį, *daugiametės finansinės programos* 2021–2027 m. laikotarpis.

rezultatais grindžiamos išmokos (daugiausia susijusios su žolynais ir pievomis). Laukinių apdulkintojų išsaugojimui BŽŪP SP skiriama daugiau dėmesio nei ankstesniu laikotarpiu.

BŽŪP SP pripažįstama **daugiafunkcės ir tvarios miškotvarkos** svarba**, tačiau ji nėra grindžiama parama miškininkystei**. Tikslinė finansinė parama yra palyginti nedidelė (4,2 mlrd. EUR), nes valstybės narės miškininkystės sektoriaus problemas dažniau sprendžia kitomis priemonėmis (pvz., teikdamos valstybės pagalbą ir nacionalinių miškų fondų lėšas), o kai kuriuose BŽŪP SP ši parama aiškiai neapibrėžiama.

2.3. Kaimo vietovių socialinės ir ekonominės struktūros stiprinimas ir gyvūnų gerovė

2020 m. trečdalis ES ūkių valdytojų buvo vyresni nei 65 m., o vidutinis jų amžius buvo 57 m. Valstybės narės pripažįsta, kad tai yra problema siekiant užtikrinti ilgalaikį apsirūpinimo maistu saugumą ir pragyvenimo šaltinius kaimo vietovėse, ir toliau remia kartų kaitą derindamos priemones, specialius išteklius ir paramos prioritetus.

Pagal planus **apie 377 000 jaunųjų ūkininkų padedama** įsitvirtinti žemės ūkio veiklos srityje. Tai reiškia, kad daugumoje valstybių narių šis skaičius padidėjo. Nors **beveik visuose BŽŪP SP viršijamas mažiausias reikalaujamas finansavimas, absoliučios pinigų sumos**, kuriomis grindžiamas šis užmojis, **veikiau yra tokios pačios, kaip ir ankstesniu laikotarpiu**. Vis dėlto apčiuopiamesnė pažanga pastebima šiose srityse: išteklių tikslingumo, geresnio finansinių priemonių naudojimo, geresnio atskirų priemonių kūrimo ir priemonių derinių naudojimo, laikantis strateginio požiūrio ir siekiant bendro poveikio.

Dotacijos įsikūrimui ir speciali parama pajamoms yra dvi pagrindinės priemonės, kurios daugelyje BŽŪP SP papildomos **didesniais investicijų intensyvumo rodikliais**, nors ribotai naudojamos numatytos investicijos, kuriomis siekiama padėti jauniesiems ūkininkams didinti savo konkurencingumą ir remti ūkių perkėlimą. Tačiau dėl **aktyvesnio finansinių priemonių naudojimo** papildant dotacijas padidėja galimybės gauti finansavimą ir įsigyti žemės. Įvairiuose BŽŪP SP numatoma skirtinga papildoma parama jauniesiems ūkininkams, tačiau ja reikšmingai papildomos bazinės pajamų išmokos ir nuosekliai prisidedama prie jų ūkių ekonominio tvarumo.

Kai kurie šios srities poreikiai planuose aptariami tik iš dalies, o veiksmai planuojami nacionaliniu lygmeniu. Šis **papildomumas** bus svarbus elementas padedant jaunimui pradėti ūkininkauti. Valstybės narės turėtų optimizuoti sąveiką su nacionalinės politikos sritimis, atsižvelgdamos į **svarbų kitų politikos sričių vaidmenį skatinant kartų kaitą** ir tenkinant kaimo vietovių poreikius (pvz., susijusius su sveikata ir švietimu).

Mažėjanti žemės ūkio srities darbo vietų kaimo vietovėse dalis rodo, kad svarbu kurti galimybes žemės ūkio, miškininkystės ir kituose sektoriuose, taip skatinant verslumą ir kaimo bei miesto vietovių tarpusavio priklausomybę. Pagal maždaug trečdalį BŽŪP SP **išmokos teikiamos naujiems ūkininkams**, kad nauji rinkos dalyviai apskritai galėtų lengviau patekti į rinką. Be to, pagal BŽŪP SP skiriami ištekliai užimtumui kituose sektoriuose kurti, nors bendras šių išteklių indėlis **didinant darbo vietų skaičių** yra **gana ribotas**. Planuojami veiksmai apima ne tik investicijas apdorojimo ir rinkodaros, taip pat su žemės ūkiu ir miškininkyste susijusių įmonių kūrimo srityse, bet ir investicijas turizmo, bioekonomikos ir socialinių paslaugų srityse. **Šiuo atžvilgiu, kad**BŽŪP finansavimą **būtų galima toliau papildyti, būtinos kitos ES lėšos**.

Naujomis **socialinės srities paramos sąlygomis** užtikrinamos deramos darbo sąlygos ir prisidedama prie socialinės įtraukties. BŽŪP išmokos gali būti sumažinamos, jeigu paramos gavėjai nesilaiko tam tikrų taisyklių dėl skaidrių ir nuspėjamų darbo sąlygų ir darbuotojų sveikatos bei saugos užtikrinimo. Kelios valstybės narės šį paramos sąlygų elementą jau taiko nuo 2023 m., o 2025 m. jis taps privalomas visoms valstybėms narėms.

Lyčių lygybė pirmą kartą nurodoma kaip vienas iš konkrečių BŽŪP tikslų. Keliuose planuose matomas įsipareigojimas daryti pažangą šioje srityje, įtraukiant atitinkamas paramos teikimo sąlygas (taigi tikslingai skiriant atitinkamą paramą) ir skatinant moteris dalyvauti žemės ūkio ir kaimo plėtros veikloje.

Pagal iniciatyvą LEADER įgyvendinamos **vietos plėtros strategijos (VPS) yra viena iš pagrindinių (ir paprastai vienintelė)** BŽŪP SP minima priemonė, kuria siekiama patenkinti **įvairius kaimo vietovių poreikius**, susijusius su tokiomis sritimis kaip užimtumas, socialinė įtrauktis, kaimo vietovėse teikiamos paslaugos ir kaimo ekonomikos inovacijos bei konkurencingumas. Tikimasi, kad iniciatyvoje LEADER dalyvaujantiems ir nedalyvaujantiems pažangiesiems kaimams teikiama parama padės atskleisti skaitmeninių, socialinių ir technologinių inovacijų potencialą kaimo vietovėse. Didesnė kaimo plėtrai skiriamų lėšų dalis buvo skirta teritorinėms strategijoms, tačiau absoliučios iniciatyvai LEADER skirtos sumos sumažėjo, o bendras kaimo gyventojų aprėpties užmojis padidėjo. Tikimasi, kad įgyvendinant iniciatyvą LEADER pavyks padaryti daugiau skiriant mažiau išteklių. **Reikia papildomų pastangų**, kuriomis būtų galima papildyti šią priemonę.

> ***Indėlis siekiant žaliojo kurso tikslų***
>
> Pagrindiniai veiksniai, padedantys siekti **strategijoje „Nuo ūkio iki stalo“ nustatyto tikslo kaimo vietovėse užtikrinti 100 proc. plačiajuostį ryšį**, yra **kiti fondai ir programos**, pagal kuriuos skiriami dideli finansiniai ištekliai, kaip antai Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonė ir Europos regioninės plėtros fondas. Kai kuriuose BŽŪP SP taip pat numatoma (ribota) pagalba gerinant skaitmeninius įgūdžius ir mažos apimties infrastruktūrą.

Kai kuriuose planuose nustatytos arba padidintos pastangos patenkinti poreikius, susijusius **su kaimo vietovių prieinamumu, geresnėmis pagrindinėmis paslaugomis ir infrastruktūra**, tačiau **apskritai užmojai buvo sumažinti**. Planuojami tik keli veiksmai, kuriais bus siekiama padėti spręsti judumo kaimo vietovėse (atskirties) ir kaimo transporto priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimo klausimus. Taip pat reikalinga kitų ES ir nacionalinių fondų, veikiančių kaimo vietovėse, nuolatinė parama.

BŽŪP daugiau dėmesio skiriama maisto sistemų tvarumo problemoms. BŽŪP SP pastebimas **didesnis užmojis gyvūnų gerovės srityje: planavimui skiriama parama siekia 23 proc. ES sutartinių ūkinių gyvūnų** ([24]), šiuo tikslu skiriant ne mažiau kaip 6,3 mlrd. EUR (be paramos investicijoms), o tai, palyginti su ankstesniu laikotarpiu, yra gana žymus padidėjimas kai kuriose valstybėse narėse. Planuose atsižvelgiama į 2020 m. Komisijos pateiktas rekomendacijas gerinti gyvūnų gerovę ir dėl daugumos iš jų buvo bent iš dalies imtasi veiksmų, kad būtų užkirstas kelias kiaulių uodegų karpymui ir skatinama naudoti vištų dedeklių laikymo ne narvuose sistemas. Daugumos šalių BŽŪP SP skiriami ištekliai gyvūnų gyvenamosioms patalpoms ir laikymo sąlygoms gerinti. Juose taip pat

([24]) Faktinis paramos suskirstymas pagal konkrečias gyvūnų rūšis bus žinomas įgyvendinus planus, taip pat gavus papildomos informacijos apie taikomus metodus.

remiama lauko ganyklų praktika pieno, jautienos ir veršienos sektoriuose. Kai kurie iš šių metodų taip pat gali padėti sumažinti priklausomybę nuo antimikrobinių medžiagų.

Indėlis siekiant žaliojo kurso tikslų

BŽŪP SP **indėlis siekiant strategijoje „Nuo ūkio iki stalo“ nustatyto tikslo perpus sumažinti antimikrobinių medžiagų naudojimą yra ribotas**. Šis klausimas daugiausia sprendžiamas ne planais, o visų pirma ES teisės aktais dėl veterinarinių vaistų ir vaistinių pašarų ([25]). Tačiau kai kurios valstybės narės, kuriose parduodama daug gyvuliams skirtų antimikrobinių medžiagų, savo BŽŪP SP nustatė palyginti didesnius tikslus, susijusius su šios problemos sprendimu įvairiuose gyvūnų sektoriuose, nustatydamos savanoriško pasirinkimo ir investicijų galimybes.

Kai kuriuose BŽŪP SP skiriamas dėmesys **maisto švaistymo** mažinimui, kartais kartu su pastangomis išsaugoti išteklių vertę pasitelkiant investicijas, sektorių programas ir bendradarbiavimą. Kai kuriuose planuose taip pat nustatomi poreikiai, susiję su vartotojų informuotumu apie tvarią, sveiką ir subalansuotą mitybą. Tačiau manoma, kad šie klausimai iš esmės neturėtų būti sprendžiami šiuose planuose.

2.4. Žinių, inovacijų ir skaitmenizacijos skatinimas

Planuose pripažįstama gerai veikiančios **žemės ūkio žinių ir inovacijų sistemos (ŽŪŽIS)** svarba modernizuojant šį sektorių ir taip sudarant sąlygas veiksmingai valdymo sistemai, kuria užtikrinamos mokslinių tyrimų (įskaitant programą „Europos horizontas“) ir praktikos sąsajos.

Tikimasi, kad dalijimasis žiniomis padidės, o inovacijų padaugės. Visuose planuose (nors ir skirtingu mastu) palaikomas keitimasis žiniomis ir beveik visuose planuose numatoma parama inovacijų projektams, kuriais įgyvendinant Europos inovacijų partnerystes žemės ūkio našumo ir tvarumo srityje (EIP-AGRI) grindžiami visi konkretūs BŽŪP tikslai ([26]), ir taip pat tikimasi, kad EIP veiklos grupių skaičius, palyginti su ankstesniais laikotarpiais, patrigubės. Didžioji dalis konsultacijų ir mokymų bus skiriama gebėjimams, žinioms ir inovacijoms, susijusioms su aplinkos tvarumu. Tačiau **neatrodo, kad planuojami finansiniai asignavimai atitinka labai įvairius poreikius**, kuriuos reikia patenkinti siekiant paspartinti pertvarką.

Siekiant remti efektyviau išteklius naudojantį ir žiniomis grindžiamą žemės ūkį, planuojamos konkrečios pastangos, susijusios su tiksliuoju ūkininkavimu, bendradarbiavimu ir keitimusi žiniomis skaitmeniniais klausimais. Tačiau, palyginti su sunkumais, kurių patiria mažieji ir vidutiniai ūkiai, BŽŪP SP numatomos pastangos **skatinti skaitmeninių technologijų naudojimą tebėra gana ribotos**.

3. IŠVADOS

Šiuo vertinimu patvirtinama reformuotos BŽŪP svarba remiant ES žemės ūkį vykstant perėjimui prie tvaraus ūkininkavimo modelio, kartu remiant ūkininkų pajamas ir apsirūpinimo maistu saugumą.

([25]) Žr. atitinkamai Reglamento (ES)2019/6 ir Reglamento (ES) 2019/4 tekstus (konsoliduotus).
([26]) Europos inovacijų partnerystė žemės ūkio našumo ir tvarumo srityje.

Naujieji BŽŪP strateginiai planai yra tinkama priemonė integruotai siekti BŽŪP politikos tikslų, nes valstybės narės juos naudoja siekdamos pasirengti ir reaguodamos į iššūkius visose savo teritorijose, kartu nustatydamos prioritetus ir veiksmingai bei efektyviai naudodamos turimus išteklius.

Iš planų matyti, kad visoje ES **nuolat remiamos ūkių pajamos, ekonominis tvarumas ir žemės ūkio sektoriaus atsparumas**. Sąlyginė tiesioginė pajamų parama kartu su investicijomis modernizavimo srityje yra pagrindiniai ES žemės ūkio gyvybingumo ir aprūpinimo maistu užtikrinimo elementai. Šių priemonių veiksmingumui ir tikslingumui reikia nuolat skirti dėmesio.

Atsižvelgiant į vis dažnesnius ekstremalius meteorologinius reiškinius ir geopolitinį netikrumą visame pasaulyje, **reikia stiprinti rizikos valdymo priemones ir jas plačiau taikyti** visoje Sąjungoje pagal ES ar nacionalines sistemas, o kartu turėtų būti taikomos aktyvios pagrindinių priežasčių šalinimo ir ūkių atsparumo vidutiniu laikotarpiu didinimo priemonės. Kartu bus labai svarbu daugiau dėmesio skirti ūkių pelningumui, inovacijoms, technologijoms ir skaitmenizacijai, taip pat mokymui, konsultacijoms ir galimybėms įgyti žinių.

Iš planų matyti, kad **galima prisidėti prie klimato kaitos švelninimo**, visų pirma didinant anglies dioksido sekvestraciją, **o prisitaikymo prie klimato kaitos problemoms spręsti reikalingas labiau holistinis ir ilgalaikis požiūris**, kuriam reikia atitinkamų valdymo metodų ir investicijų.

Planuose **matoma pažanga tvaraus gamtos išteklių,** visų pirma dirvožemio, **valdymo** ir priklausomybės nuo cheminių medžiagų naudojimo mažinimo srityje. Būtų galima dėti daugiau pastangų tvaraus vandens naudojimo ir oro teršalų išmetimo srityse. Planais **taip pat gali būti prisidedama prie biologinės įvairovės nykimo sustabdymo ir jos didinimo**, gerinant ekosistemines paslaugas ir išsaugant buveines bei kraštovaizdžius. Tačiau, **atsižvelgiant į su biologine įvairove susijusių poreikių mastą, daugiau dėmesio reikia skirti** perspektyvesnėms, tinkama finansine parama grindžiamoms sistemoms (ypač ES intensyviau dirbamos žemės atvejais).

Reikės labiau holistinio požiūrio į konkrečius sektorius, apimančius jų ekonominį, socialinį ir aplinkosauginį pažeidžiamumą ir naudą: pavyzdžiui, siekiant padėti gyvulininkystės sektoriui toliau mažinti išmetamą teršalų kiekį, kartu didinant teigiamą ekstensyviosios gyvulininkystės sistemų poveikį biologinei įvairovei, anglies dioksido sekvestracijai, kraštovaizdžiui, kultūros paveldui ir kaimo pragyvenimo šaltiniams.

Reikia toliau dirbti, kad būtų galima **kiekybiškai įvertinti** BŽŪP SP remiamų metodų ir investicijų **poveikį**. Komisija rengia atitinkamas BŽŪP SP priemonių poveikio klimatui vertinimo metodikas.

Kadangi planuose daugiau dėmesio skiriama **darbo sąlygoms ir lyčių nelygybei ūkiuose**, šie kriterijai padeda skatinti socialinį tvarumą. Planuose taip pat matomos **pastangos atgaivinti ūkininkavimą** dalyvaujant jaunajai kartai ir kitiems žemės ūkio sektoriui nepriklausantiems rinkos dalyviams. Daugiau dėmesio skiriama ir gyvūnų gerovei.

Didesni lūkesčiai, susiję su reagavimu į **įvairius socialinius ir ekonominius kaimo vietovių poreikius, reiškia didelę priklausomybę nuo iniciatyvos LEADER** ir **pažangiųjų kaimų** plėtros siekiant sumažinti vystymosi skirtumus. Papildomumas kitų

ES ir nacionalinių fondų ir teisės aktų atžvilgiu bus labai svarbus siekiant toliau tenkinti tokius poreikius ([27]).

BŽŪP SP rezultatai iš esmės priklausys nuo to, **kiek dalyvaus ūkininkų bendruomenė**. Ypatingą dėmesį reikia skirti tam, kad būtų užtikrinamas plataus masto tvaraus savanoriškų ūkininkavimo metodų (t. y. ekologinių sistemų ir kaimo plėtros intervencinių priemonių) taikymas, visų pirma dėl to, kad, atsižvelgiant į infliacinį spaudimą ir didėjančias alternatyviąsias sąnaudas, yra sunku užtikrinti tinkamą paramos lygį. Taip pat labai svarbu dalytis **žiniomis ir inovacijomis**.

Bendra pažanga siekiant BŽŪP tikslų ir galiausiai **siekiant žaliojo kurso tikslų taip pat priklauso nuo taisyklių ir (arba) finansinės paramos, kurios nepriskiriamos BŽŪP SP taikymo sričiai**, bei nuo kitų išorės veiksnių, kaip antai rinkų raidos ir vartotojų prioritetų.

Komisija toliau bendradarbiaus su valstybėmis narėmis, siekdama užtikrinti sklandų BŽŪP SP įgyvendinimą, išlaikyti bendrą planų užmojį ir rasti tinkamus sprendimus, kad būtų galima daryti pažangą siekiant tikslų.

Siekdamos išnaudoti BŽŪP SP potencialą, juos įgyvendindamos valstybės narės ir Komisija ypatingą dėmesį turėtų skirti: įgūdžių stiprinimui, mokymui ir konsultavimui visais lygmenimis, keitimuisi gerosios praktikos pavyzdžiais, kad valstybės narės ir suinteresuotosios šalys galėtų geriau orientuotis, su konkrečiomis intervencinėmis priemonėmis susijusios administracinės naštos mažinimui ir įgyvendinimo bei rezultatų stebėsenai (taip pat prireikus planų koregavimui).

([27]) Į 2024 m. Komisijos ataskaitą dėl ilgalaikės ES kaimo vietovių vizijos bus įtraukti svarstymai, kaip padidinti paramą kaimo vietovėms.